

Magdalena Sontag

Muzeum w Chorzowie

Moje miasto – moje miejsce? Długofalowy program edukacyjny

Muzeum w Chorzowie. Założenia, cele, realizacja.

I Edukacja w muzeum.

Prowadzenie działalności edukacyjnej jest jednym ze statutowych działań większości muzeów. Działalność ta opiera się o charakter jednostki, specyfikę zbiorów, prowadzone badania, a także wystawy stałe i czasowe. Skierowana jest do szerokiej gamy odbiorców: dzieci i młodzieży przychodzących do muzeów zarówno w zorganizowanych grupach (najczęściej szkolnych), jak i indywidualnie z rodzicami i opiekunami, a także do studentów i osób dorosłych. Muzeum w Chorzowie podejmuje i kieruje działania edukacyjne i popularyzatorskie do wszystkich w/w grup odbiorców, jednak najczęściej realizuje te skierowane do dzieci i młodzieży. Działalność ta oparta jest przede wszystkim o tematykę swoich kolekcji, prowadzonych badań i opracowań, tematy wystawy stałej i czasowych, do których każdorazowo opracowywana jest nowa oferta edukacyjna. Znaczącym czynnikiem w kształtowaniu i realizowaniu oferty edukacyjnej Muzeum jest też bezpośrednia współpraca z nauczycielami i edukatorami, którzy poprzez odwiedzenie z dziećmi i młodzieżą Muzeum uzupełniają i urozmaicają prowadzony przez siebie program nauczania.

Najczęściej realizowaną formą edukacji dla zorganizowanych grup szkolnych jest lekcja muzealna. Na częstotliwość wyboru tej formy zajęć wpływa jej czas trwania wahający się pomiędzy 45- 60 minutami; z jednej strony jest to optymalny czas do podjęcia zadań skupionych wokół jednego tematu, z drugiej zaś strony godzinna wycieczka do muzeum nie wpływa znacząco na ustalony w danym dniu plan lekcji w szkole. Na prośbę nauczycieli w czasie trwania lekcji muzealnej często trzeba też wliczyć zwiedzanie wystawy czasowej, a nie rzadko i stałej, co znacząco skraca jej trwanie.

Muzeum w Chorzowie na każdy rok szkolny przygotowuje tzw. ofertę stałą lekcji muzealnych. Ponadto proponujemy szereg dodatkowych tematów związanych z wystawami

czasowymi, rokiem obrzędowym, czy zimowymi i letnimi zajęciami w ramach ferii zimowych i wakacji. Zajęcia dla przedszkoli oraz klas I-III szkół podstawowych prowadzimy w oparciu o zajęcia plastyczne; dla klas IV-VI szkół podstawowych, dla klas gimnazjalnych i klas szkół ponadgimnazjalnych w oparciu o zbiory i prezentacje multimedialne.

Mimo zróżnicowanej oferty najczęściej przeprowadzamy lekcje muzealne dla zorganizowanych grup szkolnych ze szkół podstawowych. Nauczyciele najczęściej wybierają zajęcia skupione wokół historii miasta niezależnie od formy ich prowadzenia. Na każdych zajęciach opowiadając wydarzeniach, a przez to i miejscach w Chorzowie, pokazując archiwalne fotografie, wycinki prasowe czy pocztówki zadajemy pytania uczniom, o to czy wiedzą gdzie to dane miejsce jest lub gdzie ono było, czy się zmieniło i jaka jest teraz jego funkcja. Najczęściej jednak nawet pytanie o umiejscowienie w przestrzeni miasta istniejącego obiektu daje błędne odpowiedzi lub ciszę. Jeśli jednak nakierowujemy uczniów pytaniami: „A czy wiecie gdzie jest basen miejski? fast food x?, supermarket y?, czy wiecie gdzie jest przystanek do Bytomia, do Katowic? czy wiecie gdzie wybudowano nowe boisko? itp.” uczniowie niemalże natychmiast lokalizują pokazywany na archiwaliach obiekt. Jak więc mówić o historii, o tym co je (u)kształtowało, skoro młody odbiorca go nie zna lub też postrzega je jedynie poprzez umiejscowienie nowo wybudowanych sklepów. Konsekwencją tych umacnianych po każdej lekcji o historii Chorzowa wniosków było napisanie kilkumiesięcznego programu edukacyjnego „Moje miasto – moje miejsce?”, który skupia się tylko na mieście w jego różnych aspektach.

II Długofalowy program edukacyjny- główne założenia i cele

Najważniejsze założenie programu „Moje miasto – moje miejsce?” oparte zostało o znak zapytania kończący tytuł - dać szansę młodym ludziom tak poznać swoje miasto, by sami zdecydowali czy przy podsumowaniu całego projektu na końcu stwierdzenia „Moje miasto – moje miejsce” postawią tam definitywną i racjonalną kropkę, niepewny trzykropek, odkrywczy wykrzyknik, czy pozostawią pytajnik. Droga do odpowiedzi na to pytanie została rozpisana na pięć spotkań – od lutego do czerwca 2011 roku. Powstały więc pytania jak opowiadać o mieście, by przez ten długi czas nie zniechęcić uczniów do odpowiedzenia sobie na wyżej postawione pytanie i sprawić, by się w program zaangażowali oraz co zrobić, żeby ich nie zniechęcić do odwiedzania muzeum w dalszej perspektywie.

Dotychczasowe doświadczenie zdobyte w czasie lekcji muzealnych pozwoliło przynajmniej w założeniu odpowiedzieć na te pytania: 1) spotkania muszą być różnorodne, ułożone według czytelnego klucza, 2) uczniowie muszą poczuć za coś odpowiedzialność, za realizację konkretnej części programu – jest wtedy większa szansa na ich zaangażowanie się, 3) musimy używać współczesnych środków przekazu tak jednak, by nie przesłoniły głównych treści i same w sobie nie stały się atrakcją, 4) wyrażane zdanie uczniów musi być brane pod uwagę.

ad.1. Schemat i różnorodność spotkań – program został rozpisany na pięć spotkań:

- I (luty) – spotkanie organizacyjne
- II (marzec) – PRZESZŁOŚĆ MIASTA – spotkanie warsztatowe skoncentrowane na poznaniu historii miasta
- III (kwiecień) – TERAŹNIEJSZOŚĆ MIASTA – spotkanie z artystą plastykiem o poszukiwaniu inspiracji i próbie poszukiwania zachwytu dzisiejszym miastem
- IV (maj) – PRZYSZŁOŚĆ MIASTA – spotkanie z zaproszonym przedstawicielem Urzędu Miasta o przyszłości i kształtowaniu miasta
- V (czerwiec) – spotkanie podsumowujące

Sercem programu są trzy spotkania oparte o schemat PRZESZŁOŚĆ – TERAŹNIEJSZOŚĆ – PRZYSZŁOŚĆ. Uczniowie najpierw poznają historię miasta poprzez pryzmat najważniejszych wydarzeń i miejsc. Następnie zastanawiamy się nad miastem w jego dzisiejszym kształcie, nad tym czy możemy się nim teraz zachwycać, czy może nas inspirować. Rozmyślenia te dzieją się w kontekście zdobytej już wiedzy o przeszłości miasta. Spotkanie skupione na przyszłości miasta daje możliwość na skonkretyzowaniu swoich oczekiwań odnośnie przestrzeni, w której żyjemy przy wiedzy o tym jak wyglądało i świadomości jakie jest teraz.

Każde z tych trzech merytorycznych spotkań z założenia ma inny charakter:

a) Zajęcia dotyczące historii miasta oparły się o opracowanie historii Chorzowa w czytelny sposób graficzny. Prowadzone są zajęcia o dziejach Chorzowa obejmujące historię od

najstarszego źródła historycznego, w którym pojawia się nazwa miasta aż do zakończenia II wojny światowej. Przedstawiane są oczywiście najważniejsze wydarzenia, miejsca i postaci z tymi faktami związane. Po zapoznaniu się z tą ramową historią miasta uczniowie otrzymują wydrukowane informacje, daty i ilustracje, aby w grupach na planszach podjąć próbę zwizualizowania tej historii (oś czasu, kalendarium, tabele). Pierwsze spotkanie ma więc na celu symbiotyczną wymianę informacji – my przekazujemy uczniom wiedzę o najważniejszych miastotwórczych wydarzeniach w dziejach Chorzowa, a uczniowie przekazują nam w jaki sposób ta historia jest dla nich najbardziej czytelna i przemawiająca.

b) Zajęcia dotyczące teraźniejszości miasta opierają się o spotkanie z chorzowskim artystą plastykiem, w którego twórczości Chorzów odgrywa znaczącą rolę. Uczniowie mają okazję skonfrontować swój codzienny sposób patrzenia na otaczające ich przestrzenie miejskie z wizją artysty poprzez rozmowę z nim i oglądanie jego obrazów ukazujących Chorzów. Tutaj także następuje wymiana: poprzez rozmowę uczniowie dowiadują się o szukaniu inspiracji w tym co nas otacza, a zaproszony gość poznaje odczucia młodych dotyczące miejsca, w którym mieszkają i się uczą.

c) Zajęcia dotyczące przyszłości miasta także opiera się o spotkanie z zaproszonym gościem, tym razem z pracownikiem Urzędu Miasta, który ma rzeczywisty wpływ na podejmowanie decyzji dotyczących zmian i kształtowania organizmu miejskiego (proponujemy: naczelnik Wydz. Architektury i Urbanistyki lub Miejski Konserwator Zabytków). Uczniowie poznają kryteria i priorytety przy podejmowaniu takich decyzji, ale co ważniejsze mają możliwość zaprezentowania swojego zdania odnośnie przyszłości miejsc, które są dla nich ważne lub takie mają szansę się stać.

ad 2. Poczucie odpowiedzialności za konkretną część realizowanego projektu daje szansę na większe zaangażowanie się uczniów.

Poza realizowanymi celami na każdym spotkaniu został obrany główny cel materialny projektu „Moje miasto – moje miejsce?” - mobilna wystawa banerowa o historii Chorzowa. Nad wystawą przez pięć miesięcy pracują historycy Muzeum, którzy dają swoją wiedzę; uczniowie, którzy wskazują nam, w jaki sposób ją przekazać, by była nie tylko czytelna, ale i interesująca oraz artysta plastyk, który opracowuje wystawę pod względem graficznym. Wystawa docelowo wydrukowana na kilku wolnostojących banerach typu roll-up ma być docelowo od września 2011 wypożyczana do chorzowskich szkół. Uczniowie biorą więc

udział w edukacji rówieśniczej. Mają więc świadomość, że pracują nad czymś, co nie zostanie schowane do magazynu, ale nad konkretną rzeczą, którą będą oglądać ich koledzy.

ad.3. Współczesne środki przekazu dają szansę na większe zainteresowanie.

Na potrzebę programu zaprojektowane zostało logo dzięki któremu uczniowie mają poczucie, że biorą udział w czymś sygnowanym swoją marką. Ponadto został stworzony blog programu „Moje miasto – moje miejsce?” - rodzaj internetowego dziennika projektu, na którym pojawiają się relacje ze spotkań, prezentowane są efekty pracy uczestników. Blog jest też platformą komunikacyjną pomiędzy prowadzącymi i uczestnikami oraz pomiędzy samymi uczestnikami. Ze względu na możliwość dodawania komentarzy blog daje szansę na naukę kulturalnego korzystania z wolności słowa w wirtualnej przestrzeni. Nowoczesna w swojej formie jest także wystawa banerowa, nad którą pracują uczestnicy. Roll – up'y nie tylko nie kojarzą się z gazetką / gablotką szkolną, ale co ważniejsze pozwalają inaczej spojrzeć młodym na wystawy muzealne, które nie rzadko niesłusznie kojarzą się z zakurzonymi planszami.

ad.4. Znaczenie wyrażanego przez uczniów zdania.

Podjęte zostało ryzyko dawania uczestnikom zadań do wykonania pomiędzy spotkaniami. Aby ich do tego przekonać przygotowano zostały ćwiczenia, które dają szansę na zaprezentowanie swojego indywidualnego zdania na tematy związane z miastem. W założeniu pojawiają się trzy zadania:

a) do przygotowania na spotkanie o PRZESZŁOŚCI miasta – uczniowie przygotowują informację o rodzinnej pamiątce, która ma związek z miastem (niekoniecznie z Chorzowem). Muszą nie tylko porozmawiać z rodzicami, dziadkami o swojej rodzinie funkcjonującej w mieście, ale także potrafić uzasadnić dobór danej pamiątki. Ćwiczenie to ma też na celu pokazanie warsztatu historyka – tego jakie informacje o mieście możemy odczytać z konkretnej rzeczy.

b) do przygotowania na spotkanie o TERAŹNIEJSZOŚCI miasta – uczniowie odpowiadają na 6 pytań dotyczących miejsc „naj...” w Chorzowie: 1) miejsce w mieście najważniejsze dla mnie, 2) miejsce wg mnie najważniejsze dla miasta, 3) najbrzydsze miejsce w mieście, 4) najładniejsze miejsce w mieście, 5) miejsce w mieście, w którym dobrze się czuję, 6) miejsce w mieście, w którym czuję się najgorzej. Zebrane od wszystkich uczniów odpowiedzi zostają

zawarte w prezentacji, która pokazana zostaje zarówno zaproszonemu artyście plastykowi oraz przedstawicielowi Urzędu Miasta. Zaprezentowane wyniki ankiet umożliwiają dyskusję i poznanie zdania o mieście młodych osób.

c) do przygotowania na spotkanie o PRZYSZŁOŚCI miasta – uczniowie na reprodukcjach archiwalnych czarno – białych fotografii przedstawiających fragment miasta mają stworzyć kolaż z barw, które chcieliby najczęściej oglądać w mieście. Prace zostaną przedstawione zaproszonemu na spotkanie pracownikowi Urzędu Miasta.

Najważniejszym jednak polem do akceptowania zdania uczniów jest wspólnie tworzona wystawa banerowa. Uczniowie mają decydujący wpływ na dwa z trzech głównych czynników składających się na wystawę: na sposób przekazania informacji oraz na wygląd estetyczny i graficzny wystawy (o treści decydują pracownicy Muzeum).

III Realizacja programu

Program skierowany został do uczniów klas IV-VI szkół podstawowych, którzy rozpoczynają swoją edukację historyczną i regionalną, a ponadto mają największą szansę na regularne wyjścia ze szkoły, co nie było bez znaczenia przy pisaniu takiego eksperymentalnego programu. Oferta z podstawowym opisem programu została skierowana do wszystkich chorzowskich szkół podstawowych, z listami zapraszającymi do dyrektorów i nauczycieli j. polskiego, historii, plastyki, bibliotekarzy. Do 18 chorzowskich podstawówek zostało wysłanych ok.110 zaproszeń z informacją, że w programie mogą wziąć udział tylko dwie klasy i decyduje o tym kolejność zgłoszeń. Odpowiedziało 4 nauczycieli zgłaszając 5 klas. Zdecydowaliśmy się zmodyfikować scenariusz programu, by wszystkie pięć klas mogło uczestniczyć w projekcie: dwie pierwsze klasy uczestniczą w całości programu zgodnie z jego pierwotnym założeniem, dla pozostałych trzech grup przygotowaliśmy dodatkowe spotkania.

Do dnia dzisiejszego przeprowadziliśmy dla obu klas spotkania organizacyjne, o przeszłości i teraźniejszości miasta, a także po jednym spotkaniu dla trzech towarzyszących klas. Dwie klasy prowadzące zostały odpowiedzialne za pomysł na opracowanie banerów z ramową historią miasta (przeznaczone jest na to 3-4 banerów). Na warsztatowych zajęciach uczniowie wskazali, że najłatwiej odczytuje im się historię z poziomej osi czasu. Ze względu na wymiary jednego baneru (wys. 2 m, szer. 1 m) oś obrazująca historię Chorzowa będzie rozciągała się przez cztery stojące obok siebie banery. Uczniowie klas towarzyszących zostali

odpowiedzialni za pomysł na opracowanie trzech pozostałych banerów: jednego prezentującego 10 wybranych najważniejszych wydarzeń w historii miasta, jednego z 10 wybranych najistotniejszymi postaciami dla Chorzowa i jednego z 10 najważniejszymi miejscami dla miasta.

Bardzo ciekawe okazały się wyniki zadania z miejscami „naj...” w mieście. Na pytania odpowiadały wszystkie pięć klas. Łącznie uzyskaliśmy ok. 70 odpowiedzi, które w znacznej części nas zaskoczyły. Podsumowanie tych ankiet już stało się materiałem do dyskusji m.in. dla p. Mariana Knoblocha – artysty chorzowskiego, który był naszym gościem.

Pouczająca dla nas jest także każdorazowa dyskusja nad projektami graficznymi tła do wystawy banerowej, które przygotowuje artysta plastyk Martyna Paluchiewicz. Na temat projektów także wypowiadają się wszystkie grupy. Z pierwotnie sześciu zupełnie różnych projektów cztery z pięciu klas w końcowej fazie skupiały swoją uwagę na dwóch najbardziej dynamicznych w swoim wyrazie. Z nich powstały kompilacje, nad którymi obecnie uczniowie się zastanawiają.

Z przeprowadzonych dotychczas spotkań wynika, że dla uczniów najważniejszym celem programu „Moje miasto – moje miejsce?” jest stworzenie mobilnej banerowej wystawy o historii Chorzowa, a wpływa na to jej przeznaczenie – wypożyczanie do innych szkół. Dla nas natomiast najważniejszym wydaje się być tu, że przy obecnych możliwościach i formach zdobywania wiedzy, przy całej gamie i różnorodności rozrywek i bodźców, którymi otoczone są dzieci i młodzież wyrażają one czynną CHEĆC odpowiedzenia sobie na tytułowe pytanie – czy moje miasto jest moim miejscem i co to dla mnie oznacza?